

Balthazar Johannes von Buchwalds

Korte Erindringer

over

de næst-afvigte Aar ved Luftens og Beyrligets
Forandringer udi Holland maanedlig bemærkede
Sygdomme.

Lungen, som haver nogenlunde Kundskab og Indsigt udi de skabte Ting i denne Verden, der tiener mestendeels alle til det menneskelige Kiøns Forneyhede, Ophold eller anden Nytte, enhver efter sin Egenkab og Maade, kand med nogen Føye negte, at Luften, der er et naturligt skabt Væsen og iblant andre herlige Egenkaber den besidder, ogsaa tiener til fornøden Ophold og Bederqvægelse for alle levende Dyr, so har en stor Influence, Connexion eller Sammenhæng med de menneskelige Legemer, i sær: naar man betænker, hvorledes Luften foreener sig idelig med de allerinderste saavel som udvortes Parter af vore Legemer, hvilket skeer en alleneeste ved hver Aandedræt, da Luften ligesom drages ind i Lungen og igien pustes derudaf ligesom igiennem en udviidet og igien sammentrykt Blæs-bælg, men end og ved enhver Mundfuld Føde vi tage til vores Legems Underholdning, hvor Luften, tilligemed de forekommende Vædsker, samt Varme, Trykning og Bevegelse af de omliggende Parter med viidere særdeles hjælper til den saa kaldede Digestion og Chylification, det er Fordøjelse og den fiinste Fødes Forarbejdelse, ja det som meere er, saa veed man at Luften og gaaer ud og ind af Svede-Hullerne (Pori,) hvilke ere ligesaa utallige som Stierneerne paa Himmelen.

Det bliver da en uimodsigelig Sandhed, at Luften idelig og alle Tider paa adskillige Maader og Veye gaaer ind og ud af vore Legemer, og følgerlig har en stor Foreening og Sammenhæng dermed, og des Aarsage kand give Anledning til vissi Sygdomme, som iblant paa

viffe Aarsens Tider ere giengse, men at Luften allene skulde foraarsage slikt uden anden foregaaende og medfølgende Aarsag tillige, saa og at hver Maaned efter Luftens og Beyrligets Beskaffenhed skulde giøre Forandring udi Sygdomme, fand jeg ey overtale mig til saa let at troe, efter som en Deel store lærde Mænd har gjort slige Anmerkninger alt for mange Aar siden, men aldrig endnu fornummet at noget efterfølgende Aar rigtig har svaret i Lighed til noget af det foregaaende enten i Sygdomme eller Beyrliget. Det vil mueligen synes paradox eller urimeligt for en Deel, at jeg ikke vil antage Luften for at kunde allene foraarsage nogle i sær de paa viffe Aarsens Tider epidemice grafferende eller giengse Sygdomme, da dog mange lærde og fornuftige Mænd beskylde Luften for slikt, uden at give nogen anden Aarsag eller Oplysning dertil; men Erfarenhed, som den beste Lære-Mester i alle Ting, saa og i de vigtigste Videnskaber, skal klarligen overbevise dem om denne min Meenings Grund og Sandhed; thi var det Luften allene der foraarsagede saadanne Sygdomme, saa fand jeg ikke begribe, hvorledes det gaaer til, at saa mange 1000de Mennsker, der leve ved en og den samme Luft, beholde deres Helbred, og nogle af dem, endog de der meest vogte sig for den usunde Luft, tabe den, som Erfarenheden viiser, med mindre der maae være noget der setter samme Menniskers Legemer i saadan empfindelig Stand, at de let og hastig fand angribes af den urene tykke og tunge, eller alt for lette Luft, der enten udvider Lunge-Blærene saa stærk, eller ey formaaer at udviide samme nok, det er at siige, Luften er ey i Ligevægt eller Æquilibrio med vore Legems Parter.

Hvad det nu monne være, som setter vore Legemer i sliig empfindelig Stand, vil jeg her kortelig opregne:

- 1) Alle hastige Forandringer i Henseende til Varme og Kulde, samt Torke og Væde.
- 2) Alle slags Overflodigheder i Spiise og Drikke, det er in Cerere & Baccho.
- 3) Uordentlighed in Venere og i andre naturlige Excretions.

4) Alt

- 4) Alt formegen Stilhed eller for heftig Bevegelse.
- 5) Utidig Nattevægt og Uroe eller formegen Søvn.
- 6) Sindets uordentlige Bevegeſſer, ſom for Exempel, overmaade Glæde, Sorrig, Skret, Harm eller Brede og deſlige.

Diſſe her opregnede 6 Poſter ere da de, der meſt bør reflecteres paa af en fornuſtig Læge i paakommende Sygdomme, det jeg og i nogle og 30 Aars Tiid ved Dvæle in praxi medica har erfaret, og dagligen bliver forviſſet om, ved det jeg paa gandske foranderlige Maader efter foregaaende Omſtændigheder paa een og den ſamme Tiid udi ſamme Svaghed nødes til at handle med adſkillige Syge for at hielpe dem til deres Helbred, ſaa jeg i mine Tanke ofte beklager de Syge, ſom falde udi ſaadan Læges Hænder, der curerer efter viſſe Bøger, uden at forſtaa de opregnede Poſter, mindre gjør ſig Tanke derom, og følgerlig curerer paa Slump uden at have vedbørlig Indſigt, og alligevel vil anſees for ſtore Konſtner i Læge Konſten, da de dog give Anledning til, at Læge-Konſten foragtes endog af en Dzel fornuſtige og lærde Folk, ſom ſee adſkillige ſaadanne Slumpſkytter at gjøre ſtore Curer iblant, endſkiønt de dræbe de Fleeste, hvilc t dog dølges, fordi Folk vil ey lade ſig merke med at have brugt en Juſker, naar det falder ſlet ud.

Heraf meener jeg enhver begriber min Meening, at nemlig Luftens og Beyrligets Forandringer ey ſaa let kand foraarſage Sygdomme, med mindre de menniskelige Legemer bliver tilforn ſatt udi nogen empyfindelig eller ſygelig Tilſtand; dog derfor maae ingen beſkyldige mig, at jeg holder ſaadanne Anmerkninger om Luften, Beyrliget og derved forefaldende Sygdomme for aldeles unyttig, ſaaſom jeg tværtimod er af de Tanke, at ingen Ting i Verden er og kand være meere nyttig til Videnskabernes Forfremmeſſer, end Erfarenhed, der grunder ſig paa gode Anmerkninger og Forſøg, det er Observationer og Experimenter. Men jeg vil hermed give tilkiende, at om ſlige Anmerkninger ſkal blive til Nytte i Tiden, da maatte tillige vel un-

der søges de efter forommeldte 6 Poster foregaaende Omstændigheder, der havde gjort Legemet empfindelig eller sygelig, som tillige maatte meldes ved Anmerkningerne, da jeg er forsikret, at det skal findes i Sandhed det jeg tilforn har skreven, at nemlig een og den samme Sygdom af samme Lust og Beyrligt, efter foregaaende Omstændigheders Bestaaffenhed, paa adskillige Maader kand og bør cureres; dernæst kunde og de, som bær paa et svagt Legeme lære, hvad Lust og Beyrlig dennem kunde være meest skadelig; thi anseer vi den saa kaldede Hypochondrie, saa finder man nogle, der ere beladte dermed, som kand taale en mild, vaad og tyk Lust, andre bedre en kold, tør og klar Lust. Ligeledes har det sig med Berk i Lemmerne, Gigt, Skiorbug, Svindsot og deslige, saa at Anmerkninger, paa denne Maade af fornuftige Mænd indrettede, i sær ved Hospitaler og Fattiges Huuse kunde blive til stor Nytte og Dphlysning.

